

Ubištvo putničkog voza

Avioni NATO-a su 12. aprila u 11,40 časova kod Grdeličke klisure, 18 kilometara južno od Leskovca, sa nekoliko raketnih projektila direktno gađali i pogodili međunarodni putnički voz broj 393 Beograd – Solun. Putnički voz se kretao iz pravca Niša prema Vranju. Izgleda da je prvi projektil pogodio konstrukciju železničkog mosta i izgleda ošteti, između ostalog, i električni vod. Voz je stao. Projektili su potom pogodili i zapalili dva vagona koja su se nalazila na kraju kompozicije, čiji se jedan deo u trenutku napada nalazio na železničkom mostu. Avioni NATO-a su gađali i drumski most, poznatiji kao “Sarajevski”. Jedan jugoslovenski zvaničnik rekao je agenciji Rojters da se nakon što je voz stao u Grdeličkoj klisuri “avion vratio i pogodio voz”.

Očevici, uglavnom meštani ovog kraja izjavljivali su da su avioni NATO-a cele noći nadletali ovo područje i da su ispalili četiri projektila. Slično je rekao i Dejan Petković, student iz Beograda koji se nalazio u prvom

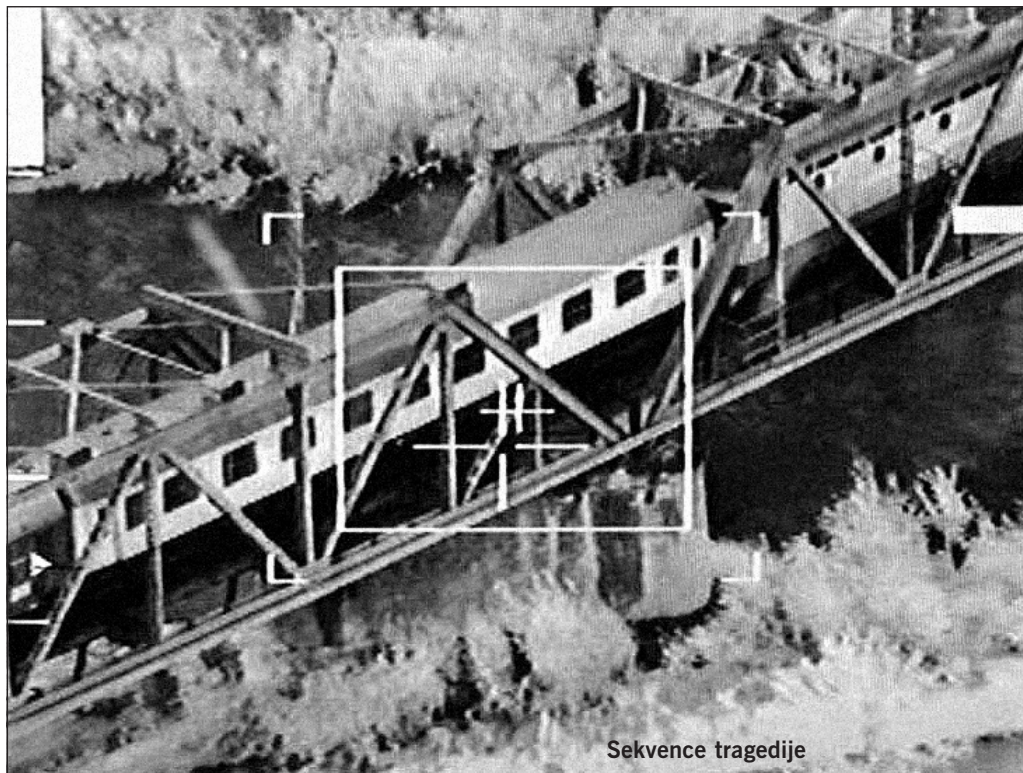
vagonu. Izašao je kroz polomljeni prozor. Kaže da je po izlasku čuo još nekoliko detonacija. Penzioner Radomir Janjić, koji se nalazio u zadnjem delu drugog, pogođenog vagona izjavio je reporteru “Politike” da ga je

eksplozija izbacila iz vagona i da je odleteo čak do prvih seoskih kuća. Rimski dnevnik “Republika” u izveštaju svog reportera iz Leskovca pod naslovom “Leševi unutar spaljenih šipki” govori o “zaprepaščenju žitelja Grdelice zbog toga što se direktno ubijaju civili”. Više žitelja Grdelice izjavljivalo je raznim medijima da ovo nije prvi put da je ovaj železnički most napadnut i da se prilikom prethodnog napada, voz nalazio na samo 100 metara od mosta. Sve kuće u krugu od 150 metara od mosta su oštećene, sa polupanim prozorima i oštećenim krovovima, dok su telefonske linije sa Skopljem bile u prekidu.

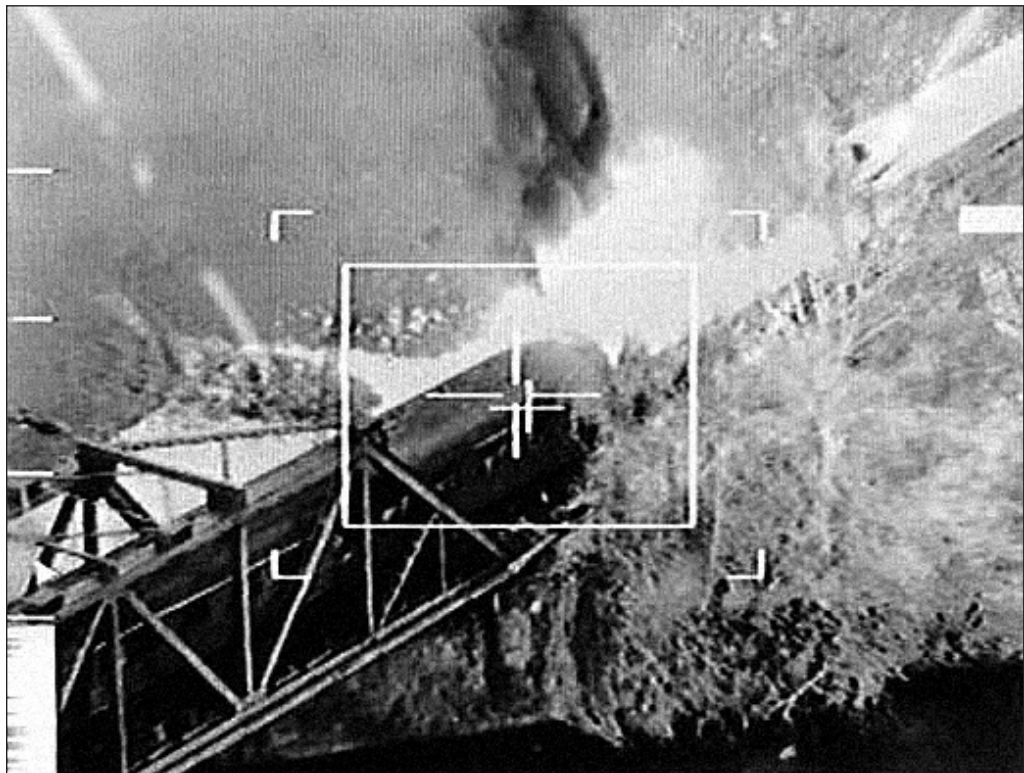
Kad je primarijus dr Tomislav Cvetanović sa ekipom hitne pomoći stigao na mesto nesreće dva vagona su još gorela, a ostali su bili prosto razbacani po koloseku. Ljudi su jaukali, neki su se izvlačili kroz razbijene prozore. Novinari koji su oko petnaest časova tog dana krenuli ka Grdeličkoj klisuri mogli su da

Portparol NATO-a Džejmi Ši priznao je potom da je u napadu NATO-a na most u Grdeličkoj klisuri pogođen putnički voz, ali je izneo tvrdnju da “nije postojala namera da se pogodi voz”.

U saopštenju NATO-a se doslovno tvrdi da je “most bio važan deo linija snabdevanja vojnih i bezbednosnih snaga SRJ na Kosovu” i navodi da “vojni izveštaji koji pristižu ukazuju da se na ili u blizini mosta u trenutku napada nalazio voz”. Ši je izjavio da NATO, kako je rekao, “naravno duboko žali zbog civilnih žrtava koje se pojavljuju kao posledica vazdušnih napada”, ali je dodao da će NATO “intenzivirati vazdušnu kampanju protiv legitimnih vojnih ciljeva” i da “ove žrtve, ma koliko tragične, ne mogu odvratiti NATO od krajnjeg cilja”. Odgovarajući na pitanje da li će povodom ovog događaja biti pokrenuta istraga i da li može da garantuje da će odgovorni piloti biti kažnjeni, Ši je izjavio: “Ova misija će biti razmotrena kao i sve

Sekvence tragedije

POSLEDNJA VEST

NATO bombardovao kolone izbeglica kod Đakovice – 64 mrtva i dvadeset ranjenih

Agencija AP i prištinski Medija centar javili su u sredu da je najmanje 64 ljudi poginulo i 20 ranjeno kada je NATO pogodio konvoj albanskih izbeglica na mostu kod južnog ulaza u Đakovicu. Portparol NATO-a Džemi Šej izjavio je u sredu popodne da NATO-a istražuje slučaj i da ga ne može potvrditi. Kenet Bejkon u Pentagonu takođe nije imao informacije o takvom incidentu. Prištinski Medija centar u svojoj vesti tvrdi da je zapravo došlo do serije napada u sredu 14. aprila u periodu između 13 i 15 časova popodne. Kako se kaže u vesti Medija centra, agresor je oko jedan sat posle podne u sredu raketirao kolonu blizu mesta Medanaj i Meja, sela blizu Đakovice. Kolona u kojoj je bilo nekoliko hiljada civila na traktorima i u kolima napadnuta je dva puta. NATO je raketirao i drugu kolonu na putu između Prizrena i Đakovice. Tri policajca koja su sprovodila kolonu na povratku njihovim kućama takođe su ranjena, kaže se u vesti Medija centra. Svi ranjeni su prevezeni u prizrensku bolnicu.

vide istopljeno železo, da konstatuju da je najmanje deset ljudi ubijeno, a 16 povređeno i da se suoče sa strahovanjem da je broj žrtava veći pošto je izgledalo moguće da je Južna Morava odnela još nekoliko tela. Direktor zdravstvenog centra u Leskovcu Tomislav Cvetanović rekao je agenciji Beta da je tog dana do 15 časova u tom centru primljeno 16 povređenih, među kojima i četvero dece. Reporter Bete izbrojao je sedam leševa, potpuno ugljenisanih, a na nasipu pored pruge video je delove ljudskih tela. Direktor zdravstvenog centra u Leskovcu Tomislav Cvetanović rekao je agenciji Beta da je do 15 časova u tom centru primljeno 16 povređenih, od kojih 15 lakše, dok je teže povređena stomatolog iz Niša Zorica Lukić. Prema podacima povređenog konduktera koji se nalazi u leskovačkoj bolnici, u vozu je bilo 50 putnika. Među povređenima, bilo je i četvero dece, a pretpostavljalo se da povređenih ima i više, jer su neki primljeni i u ambulancama Grdelice i Predejana. Načelnik Jablaničkog okruga Živojin Stefanović izjavio je da se sada vidi da je cilj napada NATO-a – civilno stanovništvo.

U opisu događaja jedna okolnost je zaprepašujuća, ona koja svedoči o izvršiocu bez skrupula. Između prvog i ostalih projektila proteklo je prilično vremena, svakako toliko da pilotu tog aviona, ako je primetio voz na pruzi koju gađa u podne, a izgleda da je mogao da ga primeti, ne može da se pripiše kriminalni nehat nego namera.

ostale misije, ali zapamtite da most predstavlja legitimnu vojnu metu”.

Vrhovni komandant NATO-a, general Vesli Klark izjavio je dan kasnije, na brifingu u komandi NATO-a u Briselu, da je pilot NATO-a gađao most u dva navrata, da je “zadatak pilota bio da sruši most” i da on, kad je “u poslednjem delu sekunde shvatio da na most ulazi voz”, više “nije mogao da zaustavi raketu”. General Klark se međutim samooptužujuće vadio kada je rekao kako je pilot ipak želeo da “završi svoj zadatak”, mada je “shvatio da je prvim hicem pogodio voz”, pa se vratio...

Da je svet kakav bi trebalo da bude neko bi mogao iz Brisela da se preseli malo u Hag...

Istog dana kada je pogođen putnički voz, u Beogradu se uz puno smetnji na slici, ali uz prilično razumljiv zvuk mogla uhvatiti neka NATO propagandna emisija u kojoj se između ostalog kaže: “Dragi Srbi, shvatili ste valjda iz dosadašnjeg bombardovanja da NATO gađa vojne ciljeve – hirurški precizno...” zapravo, tako precizno da posle svake akcije treba da radi čitava hirurška klinika.

Beše li najava intervencije pravdana “neproporcionalnom upotrebom sile” jugoslovenskih oružanih snaga? S čime je sad ova ratna kampanja proporcionalna? Portparol VJ je u jednom saopštenju uporedio količinu eksploziva sa razornom moći atomske bombe bačene na Hirošimu, a ruski ministar inostranih poslova je nedelju dana kas-

Na licu mesta: Grdelica, 12 minuta do 12, 12. aprila

Kompozicija je imala četiri vagona. Direktno je pogođen treći koji je trenutno raznesen, dok je vatra zahvatila i potpuno uništila drugi vagon. Nesumnjivo je da su u vozu bili isključivo civili i da se radilo o redovnom putničkom saobraćaju na pruzi međunarodnog ranga. Voz, sudeći po onome što je ostalo od njega, ni na koji način nije mogao biti protumačen kao vojni cilj ili transport

“Video sam dve rakete”, rekao je za “Vreme” meštanin Grdelice Tomislav Ilić. “Proletele su tu iznad nas i u jednom trenutku jedna kao da se potpuno zaustavila, da bi se onda sjurila prema mostu. Onda se čuo tresak i sve je počelo da se ruši oko nas. Kada smo se malo pribrali, potrčali smo prema mostu i videli vagone koji gore. Bila je strašna vatra i nismo mogli da im priđemo da bi pomogli ljudima koji su bili unutra. Svi su izgoreli.”

Bilo je dvadeset minuta do podne u ponedeljak 12. aprila kada je brzi voz broj 393 iz Niša za Vranje i dalje za Skoplje i Atinu prošao kroz Grdelicu, malo mesto na jugu Srbije, nekih desetak kilometara od Leskovca. Samo nekoliko minuta kasnije, snažna detonacija zatresla je kuće, lomeći stakla i izvaljujući vrata i prozore iz ležišta. Meštani Grdelice bacili su se u zaklone, gde su ostali nekoliko minuta u strahu od novih napada. Niko nije

sumnjao u metu napada – na samom izlazu iz mesta gotovo se ukrštaju železnički i automobilski most preko Južne Morave, čijim bi rušenjem automobilski saobraćaj prema Makedoniji i Grčkoj bio znatno otežan, a železnički potpuno odsečen. Ipak, ono što su videli najhrabriji meštani koji su se uputili ka mostu odakle je kuljao dim prevazišlo je i najcrnje slutnje. Na pruzi nekoliko metara nakon mosta goreli su vagoni putničkog voza, a delovi tela putnika i komadi vagona ležali su na desetine metara unaokolo. Voz je direktno pogođen sa dva projektila, dok je treći pogodio automobilski most, nekih stotinak metara dalje.

Kompozicija brzog voza 393 imala je četiri vagona. Direktno je pogođen treći koji je trenutno raznesen, dok je vatra zahvatila i potpuno uništila drugi vagon. Lokomotiva i prvi vagon nastavili su da se kreću još nekih stotinak metara, zaustavivši se tačno ispod automobilskeg mosta, dok je četvrti vagon, otkinut od ko-

mpozicije, ostao na mostu, iskliznuvši sa šina. Sam most i pruga nisu oštećeni u ovom napadu.

Prema rečima neposrednih očevidaca, iz prvog i četvrtog vagona koji nisu oštećeni ljudi su izašli u potpunom šoku, a većina je zadobila ozbiljne posekotine na licima od krhotina prozorskih stakala. Njih šesnaest prevezeno je najpre u lokalni dom zdravlja, a potom u leskovačku bolnicu sa težim povredama, dok je jedno lice u kritičnom stanju. Iz drugog i trećeg vagona izvučeno je devet leševa, dok je jedno telo pronađeno u reci. Postoji sumnja da bi se u reci u narednim danima moglo naći još tela putnika. Istragu dodatno otežava činjenica da ne postoji lista putnika koji su se nalazili u vozu, odnosno da nije poznat ni njihov tačan broj. Ono što je nesumnjivo tačno je da su u vozu bili isključivo civili i da se radilo o redovnom putničkom saobraćaju na pruzi međunarodnog ranga. Voz, sudeći po onome što je ostalo od njega, ni na koji način nije mogao biti protumačen kao vojni cilj ili transport.

Pored meštana Grdelice, prvi su u pomoć priskočili i policajci iz lokalne stanice i osoblje grdeličkog doma zdravlja. Međutim, za ozbiljniju akciju spasavanja trebalo je sačekati pola sata kada su iz Leskovca stigli vatrogasci i veći broj policajaca. Vatra je ugašena nakon sat vremena, ali se užarenim vagonima nije moglo prići još izvesno vreme.

Šest sati nakon ovog tragičnog događaja, kada su novinari došli na poprište ovog tragičnog događaja, vagoni su još uvek dogorevali, a miris paleži osećao se stotinama metara unaokolo. Neveliki broj meštana pričao je o napadu uzbuđeno i gnevno. Očekivali su napad na most, kažu, jer su avioni nadletali ovo mesto već nekoliko dana. Ono što nisu očekivali bio je napad usred dana, u vreme kada se na mostovima odvija saobraćaj, naročito na automobilskom mostu, inače nazvanom Sarajevski most, u spomen na sarajevsku brigadu koja je učestvovala u njegovoj izgradnji. Taj most je u napadu teže oštećen direktnim pogotkom jednog projektila i stručnjaci trenutno ispituju da li će moći da se koristi za saobraćaj. Za to vreme saobraćaj je znatno otežan i odvija se okolnim zaobilaznim neasfaltiranim putevima.

nije izneo rusku procenu da je do tog trenutka na Jugoslaviju palo eksploziva za čak dve Hirošime. General Klark saopštava da je do 13. aprila nad Jugoslavijom ukupno izvršeno 5924 letova.

Po domaćim računicama u ovim napadima poginulo je preko 300 civila dok je više od 3000 teško ranjeno (na primer u Kuršumliji je u prvom naletu bilo 13 poginulih i 25 povređenih; u Vranju su dva lica poginula, a 23 povređena, u Aleksincu je bilo 12 poginulih i preko 40 povređenih; u Prištini je bilo 10 poginulih i 8 povređenih). Načelnik VMA u Beogradu general Aco Jović izjavio je u utorak da je u napadu NATO-a prethodne noći na obližnju beogradsku kasarnu, povređeno između 16 i 20 bolesnika na VMA, među njima i neki koji su lečili povrede iz prethodnih bombardovanja.

Srušeno je najmanje šest, a oštećeno osam mostova: Varadinski most na Dunavu srušen je prvog aprila 1999; “Most slobode” u istom gradu, na Dunavu tri dana kasnije 4. aprila; oštećeni su drumski i železnički mostovi kod Bačke Palanke (4. aprila); most kod Bogojeva 5. aprila; most kod Beške na Dunavu, Železnički “Žeželjov most” u Novom Sadu, oba 5. aprila; most na Ibru kod Biljanovca, istog dana... Novinari “Nezavisnog”, vojvodanskog građanskog lista uz pomoć Ekumenske humanitarne organizacije izdali su seriju od šest kolor razglednica Novog Sada sa fotografijama koje je napravio fotograf Martin Candir. Ove jezive razglednice na kojima piše samo “Pozdrav iz Novog

Sada”, na kojima je utisnuto vreme rušenja i ranjavanja mostova sada kreću širom sveta kao svojevrsna poruka otpora.

Posle bombardovanja desetak TV predavnika – na Jastrepcu, na Gučevu kod Loznice, na Čotu (na Fruškoj gori), na Čigoti i Torniku kod Užica, na Crnom vrhu kod Jagodine, 13. aprila, noću gađajući nešto na vrhu Kopaonika do temelja je spaljen hotel Bačište (poznat po atmosferi porodičnog odmora) i na nišan je uzeta i zemaljska satelitska antena u Prilikama kod Ivanjice. Sad ti goli skeleti ogromnog tanjira liče na neki metalni skulptorski manifest apokalipse. Da li se neko seća kakav je događaj predstavljao otvaranje te zemaljske stanice u selu do tada poznatom samo po šaljivoj izreci: “Koliko od prilike ima do Ivanjice?” Pet kilometara. Sada je to pet kilometara srušenih krovova i polomljenog stakla. Jugoslavija je ostala, ili će to ići zaobilazno i prilično teško, bez satelitskih veza sa Australijom, Afrikom i Evropom. Rušenje te stanice ne govori ni o čemu drugom do o nameri da se uništenje ove zemlje dopuni njenom potpunom izolacijom i degradacijom svih aspekata života u njoj. U NATO-u slavodobitno “kalkulišu

Između prvog i ostalih projektila proteklo je prilično vremena, svakako toliko da pilotu tog aviona, ako je primetio voz na pruzi koju gađa u podne, a izgleda da je mogao da ga primeti, ne može da se pripiše kriminalni nehat nego namera

uspehe” i cinično tvrde da je učinak rušenja tornjeva na svakom drugom brdu u Srbiji to što komandanti sad ne mogu više da komuniciraju mobilnim telefonima.

U Pančevu, Novom Sadu, Somboru, Smederevu i drugim mestima pogođene su rafinerije i skladišta tehničkih sirovina i hemikalija za potrebe naftne i hemijske industrije, skladišta mazuta, nafte, benzina. U pančevačkoj i novosadskoj rafineriji su se iz noći u noć smenjivali požari izazvani bombama i akcije vatrogasaca koje su trajale satima. Velika je verovatnoća da će sledeće zime Novi Beograd, Zemun, Kragujevac i još nekoliko gradova sledeće godine imati velikih problema sa grejanjem stanovništva.

Na Veliki petak, u 1 sat i 16 minuta bombardovani su vitalni delovi kragujevačke fabrike “Zastava” koja izdržava preko 20.000 porodica u ovom gradu. Slike su potom govorile same za sebe, a naročito ona koja pokazuje izgužvanu karoseriju malog belog juga na montažnoj traci.

Sa više projektila, pogođena je “Zastavina”, fabrika automobila, “Zastava – Energetika”, energetska postrojenja koje je opsluživalo čitavu fabriku i grejalo grad, njegove stanove, škole, javne ustanove i bolnicu. Bombe su razorile i deo koji se zove “Zastava kamioni”, neki to zovu “Privredna vozila”, ili “Iveko”. Međusobna udaljenost tih pogona je otprilike onolika koliko je udaljena Slavija od Kalemegdana. Povređeno je 74 radnika, od kojih je 27 zadržano na lečenju. Dvoje ljudi je hitno operisano a još troje je prebačeno na hiruriju u kragujevačkom Bolničkom centru, a nas-

tradali su iz ruševina izvlačeni u toku čitavog sledećeg prepodneva.

Srpska pravoslavna prestonica crkva iz doba Kneza Miloša u čijoj porti je održavano nekoliko značajnih skupština za istoriju nove Srbije, a 1878. godine proglašena nezavisnost Srbije, stisnuta između Lepenice i starog dela “Zastave” rastresena je i ostala bez stakala, na konaku pored nje napukli su zidovi, porazbijana su stakla i crepovi i izvaljena su vrata. Štete su vidljive na zgradi Stare skupštine koja je istorijski spomenik i koja se nalazi u porti ove crkve, a talas posle eksplozije polupao je sve što se polupati može na stanovima Kragujevcanima poznatim kao “Zastavini soliteri”; u pešačkoj zoni i duž glavne ulice popucala su stakla na gotovo svim prodavnicama, bankama, restoranima i taj rušilački tornado nje se zaustavio sve do Opštinskog suda, koji se nalazi u samom centru grada.

Može se reći da je ubijanjem “Zastave” ovaj grad koji je naprosto srastao sa svojim Zavodom, kako Kragujevčani nazivaju 140 godina staru Zastavu, doveden možda u najteži položaj ako ne od 21. oktobra 1941. godine, ono sigurno od 1944. godine, kada su oslobodioci od nekadašnjih Zavoda zatekli samo prazne hale, pošto su Nemci gotovo sve mašine bili odneli u Rajh. “Zastava” je jedna od retkih srpskih fabrika u čijem su kolektivu postojale tri generacije koje su radile u ovoj fabrici. Odmah nakon bombardovanja radnici “Zastave” koji su kao živi štit od početka agresije bezuspešno pokušavali da zaštite svoju fabriku, sudeći po izveštajima “Nezavisne svetlosti” odmah su se, u velikom broju, okupili ispred ulaza u fabriku, sa namerom da se pridruže vatrogasnim i spasilačkim ekipama, ali im je zbog bezbednosti to bilo onemogućeno, pošto su manji sekundarni požari na više mesta izbijali i sutradan. Sutradan oko 12 sati održan je i protestni zbor radnika ispred upravne zgrade. Hiljade ljudi je kasnije kao u nekom sprovodu prošlo kroz deo fabrike, preko šuta, pored razrušenih hala.

U drugom bombardovanju kragujevačke “Zastave”, koje je NATO izvršio 12. aprila 1999. godine u 02.43 i 02.50 sati, dakle u noći između prvog drugog dana pravoslavnog uskrsa ranjeno je 36 radnika. Prva pomoć im je ukazana u Zastavinom Zavodu za zdravstvenu zaštitu, a zatim su upućeni u kragujevački Kliničko bolnički centar, gde je devetoro teško ranjenih zadržano.

Četrnaest projektila direktno su pogodili i uništili nekoliko fabrika i naneli ogromnu materijalnu štetu, dok jedan projektil stoji još neeksplodiran gore kod ulaza u fabriku automobila, blizu mesta koje Kragujevčani zovu “Kod šest topola”. Protivpožarne jedinice “Zastave”, grada Kragujevca, Vojske Jugoslavije, preduzeća “Filip Kljajić” i kragujevačke “Gradske čistoće”.

Bombe su te noći po drugi put bačene na Fabriku automobila i među metalcima posebno cenjenu “Zastavinu” Kovačnicu, od koje su ostali samo skeleti, a od teških parnih čekića i presa samo ruine. Zgrada elektronsko-računskog centra pretvorena je u gomilu šuta. Razorena je veoma cenjena “Zastavina” Alatnica, onaj deo fabrike gde se koncentriše veština (“ruku”) starih metalaca (“spособan da te napravi tako kako stojiš”) i novih tehnologija. Stojeći između skeleta razlupane kovačnice, hrpe koja predstavlja ostatke “Erca” (ERC, Elektronski računski centar, jedan od prvih u industriji u Srbiji, s Kragujevcanima su svojevremeno zbijali apokrifne šale da su ga bili jednom pokvarili tako što su u njegovom hladnjaku hladili koka-kolu), Borivoje Radić, republički poslanik, predsednik kragujevačke vlade, inače jedan tih i u svemu umeren čovek stegnuto kaže za kragujevačku televiziju: “Ovo govori da ljudi koji su ovo planirali – gube razum!” Direktor “Zastave” Milan Beko nemoćno objašnjava da su odmah posle prvog talasa u saradnji sa vladom Srbije pokušavali da žive delove fabrike nekako povežu sa ostalim fabrikama u Srbiji i da nađu program kojim bi aktivirali fabriku, ali da su sada od toga odustali jer naprosto ne znaju gde će raz-